

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Багатоаспектний феномен інновацій в глобальному вимірі доводить свою вагомість для сталого розвитку як економіки окремої країни, так і світового господарства загалом. Особливо важливими інновації є для трансформаційних економічних систем, в т.ч. і України. На даний час введення інновацій у вітчизняну економіку характеризується нерівномірністю та нестабільністю через різного плану перешкоди, в переважній більшості фінансові та інституційні.

За умов глобалізації світогосподарських зв'язків значної важливості для позиціонування країни на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг набуває міжнародне партнерство, залучення зарубіжних інвесторів до розвитку вітчизняної інноваційної сфери та використання можливостей міжнародної співпраці, в тому числі і в науковій сфері. Тому надзвичайно актуальним є визначення ролі та можливостей участі України в інноваційних програмах, зокрема тих, що реалізуються Європейським Союзом у зв'язку з обраним європейським вектором розвитку вітчизняної економіки.

Починаючи з П'ятої рамкової програми з наукових досліджень та технологічного розвитку ЄС (FP5), Україна виступала координатором у 23 проектах, а як учасник – у більш ніж 1240 проектах. Найбільшу активність вітчизняні науковці проявили у Сьомій рамковій програмі з наукових досліджень та технологічного розвитку ЄС (FP7), яка включала чотири підпрограми: «Співпраця» (32,3 млрд євро), «Ідеї» (7,5 млрд євро), «Люди» (4,8 млрд євро), «Потенціал» (4,3 млрд євро). За даними Erawatch Ukraine, середнє значення успішності заявок з вітчизняними учасниками у FP7 становило 19,02%, тоді як за пріоритетом «Співпраця» – 15,13%, за пріоритетом «Люди» – 24,51%, за пріоритетом «Потенціал» – 26,12%. Програма «Люди» спрямована на міжнародну ротацию найбільш обдарованих учених, науковців і дослідників до та з ЄС. Впродовж 2007–2014 рр. у межах цієї програми з бюджету ЄС було виділено 6,1 млн євро на фінансування досліджень понад 900 українським вченим [1; 2]. Вітчизняні організації брали активну участь практично в усіх пріоритетних напрямках досліджень, передбачених програмою FP7. Вони подали понад 1000 заявок на фінансування, з яких 215 було затверджено на фінансування обсягом у 30,9 млн євро. Проте, за підсумками виконання проектів вітчизняними установами було освоєно лише 23,9 млн євро (77,3%) [1; 2, с.321; 3].

Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки та основними проектами FP7 за участю України були: раціональне природокористування; енергетика та енергоефективність; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали; фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави [2, с.322].

ЄС при формуванні стратегії міжнародної інноваційної співпраці спирається на диференційований підхід щодо фінансування проектів відносно «третіх» країн. Так, у 2015 році Україна стала асоційованим членом Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Участь у даній програмі надало однакові права вітчизняним та європейським партнерам, зокрема впливати на формування положень програми. Крім цього Україну визнано єдиним стратегічним партнером ЄС серед країн Східної Європи та однією з одинадцяти провідних країн світу зі значним науковим потенціалом, а також надано статус ключового стратегічного партнера ЄС у програмі «Горизонт 2020» [4].

Діагностику та рейтингування країн ЄС за рівнем інноваційного розвитку здійснюють за інноваційним табло (IUS) – це комплекс показників науково-технічної та інноваційної діяльності, які є базою для розрахунку зведеного індексу інновацій (SII) для окремої країни. Наша держава наразі не входить до країн, які регулярно рейтинуються інноваційним табло. Однак євроінтеграційний курс розвитку вітчизняної економіки вимагає порівняти рівень інноваційного розвитку України на основі методологічних рекомендацій IUS. Загалом інноваційне табло ЄС складається з 25 показників об'єднаних у вісім груп на основі яких розраховується зведений індекс інновацій, що слугує критерієм визначення статусу оцінюваних країн (інноваційний лідер; активний інноватор; помірний інноватор; інноватор, що формується) та складання інноваційного рейтингу країн. Станом на 2014 рік Україна має значення зведеного інноваційного індексу 0,206 (що є вдвічі нижчим ніж середнє по країнах ЄС) та статус «Інноватор, що формується», тим самим знаходячись у інноваційному рейтингу між Болгарією з індексом 0,175 та Румунією – 0,219 [2, с.312; 5].

Незначний рівень інноваційного розвитку економіки України відносно країн ЄС пояснюється консервацією застарілої структури виробництва, що нівелює інноваційний розвиток економіки. Країна, що стала на шлях трансформацій, насамперед, повинна прагнути зростання конкурентоспроможності власної продукції на світовому ринку, що можливо за рахунок підвищення доданої вартості через випуск наукоємної високотехнологічної продукції, забезпечення високої економічної віддачі інвестицій. А перехід на випуск більш інноваційної продукції зумовить зростання затребуваності результатів науки та інновацій, створення нових, більш привабливих з точки зору умов і оплати праці, робочих місць.

Негативний вплив на рівень інноваційності вітчизняної економіки здійснила світова економічна криза, яка вимагала адекватних заходів економічної політики, в першу чергу, у виробничій та соціальних сферах.

Як доводить світова практика, підґрунтям сталого економічного розвитку країни є недопущення використання у суспільному виробництві застарілих виробничих фондів, постійне їх оновлення та вкладання коштів у формування інноваційного потенціалу країни. Міжнародна статистика свідчить про те, що якщо частка інноваційної продукції у структурі ВВП країни становить менше 20 %, то виникає загроза зниження конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку. Середнє значення даного показника станом на кінець 2014 року в країнах ЄС становить 25 – 35 %, в Китаї – 40 %, а в Україні приріст ВВП за рахунок виробництва інноваційних продуктів становить лише 0,7 % [2, с.35].

Стримуючими чинниками інноваційності вітчизняних підприємств, окрім вище зазначених, є недостатність власних джерел фінансування, зниженням рівня довіри інвесторів через складну політичну ситуацію в країні, зростанням вартості кредитних коштів, неможливістю оформлення довготермінових позик, відсутністю заходів стимулювання впровадження інновацій на виробництві, незначною кількістю власних інноваційних

продуктів та зростанням вартості закордонних через знецінення національної валюти, недоліки у законодавчій базі – їх нескоординованість та у більшості випадків невідповідність економічній ситуації в країні. Окрему сферу проблем становить військовий конфлікт на Сході, анексія півострова Крим, зростання видатків з бюджету на армію та озброєння. Паралельно відбувається нарощення інноваційного розвитку саме у військово-промисловій сфері, зокрема активізувались дослідження щодо покращення якості броні, використання безпілотних апаратів, удосконалення зброї.

Одним з найбільш ефективних інструментів формування висококонкурентної національної економіки є використання інноваційних продуктів для модернізації технологічної бази виробничих підприємств, а саме налагодження тісного взаємозв'язку між розробками науковців та отриманням реального корисного ефекту від використання їх при модернізації технологій виробництва. Ще однією гострою проблемою вітчизняної економіки є формування практичних навичок та вмій інженерно-технічних та робочих кадрів. Підготувати висококваліфікованого працівника без постійної співпраці з реальним виробництвом та потенційними роботодавцями неможливо. Однак в Україні склалась парадоксальна ситуація – підприємства не мають бажання, подекуди і можливості, брати участь у формуванні практичних знань студентів, узгодження їх теоретичних знань до реального виробничого процесу.

Незважаючи на усі проблемні моменти у інноваційній діяльності України, варто наголосити на можливості розвитку у даній сфері. А саме: наявність розгалуженої мережі наукових установ та досить потужний науковий потенціал (наукові школи, що визнаються світовою спільнотою), розробка унікальних технологій у сфері ядерної фізики, літакобудування, ракетно-космічної сфери, створення нових матеріалів і т.п. Експерти ЄС засвідчують, що за умов здійснення орієнтованої на результат інноваційної політики в Україні, залучення до неї підприємницького сектора, здійснення реальних структурних змін в економіці спрямованих на технологічну модернізацію вітчизняного господарства, мотивування до впровадження інновацій усіх зацікавлених суб'єктів, стримування «відтоку мізків» з країни значний приріст реального ВВП відбудеться в найближчій перспективі.

Зважаючи на вище викладене, вважаємо за можливе окреслення пріоритетів нарощення інноваційного потенціалу як на мікро- так і на макрорівнях в Україні:

- захист інтелектуальної власності згідно світових стандартів; формування високоефективного ринку інноваційної продукції;
- введення держзамовлення на інноваційні товари; розширення форм наукового підприємництва;
- залучення сектора малого підприємництва до інноваційної діяльності через створення фонду сприяння формуванню малих підприємств у науково-інноваційній сфері, встановлення квот для малих інноваційних підприємств при формуванні держзамовлень на інноваційну продукцію;
- цілеспрямована підготовка кадрів зі створення інноваційних продуктів та з координації і організації інноваційної діяльності на підприємствах;
- виведення науки у сфері пріоритетного розвитку та розгляд її як невід'ємного первинного елемента у формуванні ефективної національної інноваційної системи;
- наголос на використанні в першу чергу наукових продуктів вітчизняного виробництва;
- налагодження тісних зв'язків державних органів як між собою, так і з освітнім та бізнес секторами національного господарства;

- сприяння формуванню ринку інноваційних продуктів, тобто сприяння формуванню завершеного циклу, що охоплює стадії від виникнення ідеї, її втілення у науковий продукт, його реалізація, перетворення на інновацію і отримання корисного як економічного, так і соціального ефекту;

- створення керованої інноваційної моделі розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів, на основі яких необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес.

Отже, розвиток інноваційної діяльності та запровадження інноваційних продуктів на підприємствах позитивно вплине на економічний розвиток не лише підприємства, а також і регіону, що за умов децентралізації влади сприятиме зростанню його конкурентоспроможності в межах країни та підвищенню інвестиційної привабливості як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів.

Список джерел:

1. *Europa FP7 EC Website*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ec.europa.eu>.

2. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України*. – К., 2015. – 336 с.

3. *Données statistiques du 7e PCRDТ*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.horizon2020.gouv.fr/cid78437/donnees-statistiques-pcrdt.html?menu=1>.

4. *Україна - серед 11-ти провідних країн світу, які визначені стратегічними партнерами програми ЄС «Горизонт-2020»*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kievprofenergo.in.ua/post/261/>.

5. *Innovation Union Scoreboard 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf.